

ACTIVITATEA URBANISTICĂ ÎN CONTEXTUL ASIGURĂRII DEZVOLTĂRII LOCALITĂȚILOR RURALE DIN REPUBLICA MOLDOVA

Severin Serghei, *Universitatea Academiei de Științe a Moldovei, doctorand anul III*

Includerea satului moldovenesc în discursul științific este o sarcină, pe cât de importantă, pe atât și de dificilă. Cunoaștem satul, încât acesta este în același timp spațiul lirismului poetic, lume a basmelor, prezența perpetuă și, nu în ultimul rând, actualitatea realității contemporane. Astfel profilul satului moldovenesc, privită din perspectiva multidisciplinară a științei organizării așezărilor umane, nu coincide cu imaginea idealizată pe care o avem despre sat. Și chiar dacă acceptăm cu seninătate formula că „veșnicia s-a născut la sat” observăm că înaintăm cu pași grăbiți prin secolul XXI, iar aceasta implică rezolvarea unui număr mari de probleme cu care se confruntă satul moldovenesc, și sincronizarea cu dinamica timpului contemporan.

Forma de organizare teritorial-administrativă a Republicii Moldova (în continuare RM) a cunoscut un șir de modificări în ultimele decenii, urmărind scopul de raționalizare și eficientizare a actului de guvernare, aceste schimbări au vizat stabilirea cadrului juridic pentru satele (comunele) și orașele (municipiile) și unitățile administrativ-teritoriale ale RM.

Legea privind organizarea administrativ-teritorială a RM divizează teritoriul țării, sub aspect administrativ, în unități administrativ-teritoriale: raioane, orașe și sate [1]. Rolul urbanismului ca știință, și ca activitate, este reconsiderarea spațiilor habitatului uman întru asigurarea condițiilor egale de trai, muncă și odihnă. Sub aceste aspecte (nivelul de confort, dotări social-culturale, acces la servicii economice și ingineresti) satul *trebuie* să asigure populației aceleași facilități de care se bucură populația orășenească din RM.

Această problemă ne preocupă întrucât conform datelor ultimului recensământ, 2/3 din populația RM locuiește în mediul rural [a se vedea: 2]. Iar, având în vedere că multe orașe au un caracter preponderent rural, putem concluziona că abordarea sistematică a proceselor ce determină dezvoltarea habitatului uman, trebuie efectuată într-o manieră care să satisfacă atât necesitățile de trai a populației, cât și să corespundă realităților situației existente, în special a celor din mediul rural.

Pentru activitatea urbanistică, satul reprezintă o entitate definită amplasat pe țesătura structurii administrativ-teritoriale al țării. Ca parte a unei structuri, această unitate menține legături multiple cu entitățile vecine și cu centrele politice, economice, culturale etc. Perspectiva activității urbanistice raportată la satul moldovenesc este una globală, unde legăturile economice, sociale ș.a. asigură

racordarea localității la rețeaua unică care formează statul RM. Totodată, satul duce o viață autonomă, sieși suficientă, care trebuie să asigure populației condiții confortabile de trai și acces la toate facilitățile vieții moderne (social-culturale, edilitar-gospodărești).

Subiectul abordat nu este nici pe departe unul simplu, iar la o analiză mai atentă descoperă unele probleme la care nu se poate răspunde în mod concis. Astfel, problematica „*asigurării dezvoltării localităților rurale din RM?*”, mai ales, prin prisma activității urbanistice poate pune la încercare pe orice specialist. Variabilele care sunt puse în ecuația de față fiind multe: evoluția demografică, economică, social-politică, până și schimbările climaterice și de mediu ne pun în fața unei probleme destul de complicate.

Este necesar de menționat că urbanismul este o știință pluridisciplinară, spectrul domeniilor care într-un fel sau altul se află în vizorul activității urbanistice variază de la economie la protecția mediului. Această deschidere către alte domenii de cercetare este determinată de scopurile activității de urbanism: a) utilizarea rațională și echilibrată a terenurilor necesare funcționării localităților; b) determinarea structurii funcționale a localităților; c) asigurarea unei locuiri corespunzătoare cerințelor și nivelului de dezvoltare a societății; d) asigurarea esteticii compoziționale în realizarea cadrului construit și amenajarea cadrului natural din localități; e) protejarea populației, cadrului natural și construit contra poluării, riscurilor naturale și tehnologice previzibile; f) protejarea, conservarea și acordarea statutului corespunzător de valoare monumentelor culturii și naturii [3].

Logica unui asemenea demers ne obligă să parcurgem, fie doar la suprafață, un traseu cu începutul în trecut pentru a avea o imagine cât de vagă a ceea ce a fost și ce este satul moldovenesc, ca apoi să încercăm să-l proiectăm într-un viitor îndepărtat.

Pentru a putea urmări parcursul dezvoltării satului moldovenesc sub aspect urbanistic, este necesar înțelegerea faptului că aplicarea unor principii, care pot fi numite *urbanistice*, adică a unor norme și standarde, în toate activitățile responsabile de dezvoltarea localităților, ține de necesitatea asigurării unui echilibru între evoluția în ascendență a componentei economice și sfera vieții social-culturale. Din punct de vedere istoric, perioada de progres tehnic și industrial care a impulsat dezvoltarea economiei regiunii date este identificată cu instaurarea regimului totalitar comunist și formarea RSSM. Atenția manifestată de către puterea centrală pentru satul moldovenesc a fost determinată de mai multe interese, una dintre care a fost *crearea unei economii bazată pe agricultură și pe industria agricolă și alimentară*, iar pentru aceasta satului moldovenesc i-a fost sortit să devină „centrul economic și cultural” al republicii socialiste. Lucru pe departe nou pentru spațiul dat, în care, agricultura întotdeauna a fost îndeletnicirea de bază a populației, însă această realitate istorică nouă a schimbat raportul de forțe dintre sat și oraș, satul devenind un element important în economia țării.

O economie prosperă necesită un sat prosper. Acest adevăr a fost bine cunoscut, iar în vederea reglementării lucrărilor de proiectare și construcție în satele din Uniunea Sovietică, inclusiv în RSSM, au fost luate un șir de hotărâri în cabinetul central al PCUS. Din acestea fac parte hotărârea nr. 931 a Comitetului Central al PCUS al Sovietului Miniștrilor din Uniunea Sovietică din 31.07.1957 „Despre dezvoltarea construcțiilor locative în URSS” în care era planificată mărirea fondului locativ în toată uniunea, conform acesteia în RSSM suprafața locuințelor individuale trebuia să se mărească cu 0,7 mln. m²; sau hotărârea nr. 728 a Comitetului Central al PCUS al Sovietului Miniștrilor din Uniunea Sovietică din 12.09.1968 „Despre reglementarea construcției în sate” care aborda în mod exclusiv procesul de dezvoltare a satelor și aprecia „muncă enormă pentru a transforma vechile sate și cătune în așezări moderne și amenajate” [a se vedea: 4].

În general, perioada sovietică este considerată una în care satul moldovenesc a prosperat, din punct de vedere urbanistic, s-a lucrat la formarea unor localități moderne, punându-se accent pe formarea centrelor publice, sistematizarea funcțională a teritoriului, asigurarea accesului la utilitățile edilitar-gospodărești. Pentru a aprecia scara la care se desfășurau lucrările de dotare social-culturală a localităților, putem menționa faptul că spre anul 1980 în RSSM funcționau 1862 de case de cultură, iar din 1956 până în 1985 au fost construite mai mult de 1500 de clădiri pentru școlile de cultură generală [5, p. 391].

Cât de glorioasă nu s-ar părea perioada sovietică pentru localitățile rurale din RM, procesul devenirii acestora a rămas suspendată. Actualmente centrele publice constituie o „fuziune” unde obiectivele administrative, publice și deservire se îmbină cu clădiri locative, iar revenirea la dreptul de proprietate privată face și mai grea soluționarea problemei unității nucleului central. Accesul la apă potabilă curentă și canalizare rămâne un obiectiv de primă necesitate pentru majoritatea localităților

rurale. Rețeaua de străzi intrasătească se află la cel mai prost nivel posibil. Agricultură industrială a RM. s-a dovedit a fi nepregătită pentru economia pieții libere, iar schimbarea paradigmei ideologice a scos la iveală incapacitatea lui *homo sovieticus* de a governa eficient măcar și proprietățile sale.

Care este perspectiva satului moldovenesc, și ce poate propune activitatea de urbanism în vederea creării premiselor pentru o dezvoltare rațională a localităților rurale? Aceasta este întrebarea ce ne preocupă. Faptul că satul moldovenesc are un potențial economic sporit, ne-o demonstrează posibilitățile activității agricole și perspectivele dezvoltării antreprenorialului mic și mijlociu. Acestui potențial trebuie să-i corespundă un mediu de trai decent și confortabil. Aici intervine activitatea de urbanism care oferă cel mai bun model pentru dezvoltarea teritorial-urbanistică a localității, având în vedere disfuncționalitățile și prioritățile de tot tipul.

Drept neajunsuri, sau punctele slabe, a situației existente în domeniul dezvoltării rurale putem număra următoarele poziții: autonomie limitată (politică, fiscală); lipsa/starea nesatisfăcătoare a infrastructurii; nivelul scăzut al investițiilor socio-culturale; nivelul scăzut al activităților de producție; dezvoltarea sporadică/abordarea individuală a dezvoltării etc.

Am menționat deja că urbanismul este o activitate pluridisciplinară, fapt datorat multidimensionalității actului de reglementare urbanistică, de aceea, considerăm ca prin activitatea de urbanism putem găsi și oferi soluții la majoritatea problemelor existente. Acestea se grupează câteva dimensiuni de acțiune a activității de urbanism care sunt responsabile de formarea condițiilor de trai, muncă și odihnă corespunzătoare cerințelor moderne.

Dimensiunea cea mai cuprinzătoare și care este asociată în mod greșit cu finalitatea activității urbanistice este cea ce ține de *sistematizarea teritorială* a localităților. Diversitatea activităților și beneficiilor necesită o delimitare a teritoriului după funcționalitatea acestuia. Aici scopul urmărit este crearea zonelor funcționale distincte, rezervate unei activități de bază (zona locativă, zona de utilități publice, zona comunală etc.). Drept rezultat se urmărește formarea centrelor publice în sate unde sunt concentrate instituțiile administrative, culturale și deservire. Se acordă atenție raționalizării a folosirii teritoriilor zonei locative, în special pentru terenurile construcțiilor noi, în condițiile în care majoritatea satelor nu dispun de terenuri de rezervă pentru extinderea zonelor locative, aceasta se execută prin scoaterea din circuit a terenurilor agricole limitrofe, de aceea, folosirea terenurilor noi necesită raționalizare – micșorarea suprafeței parcelelor, delimitarea regulată a parcelelor etc. Zonificarea funcțională a teritoriului este importantă pentru că asigură delimitare după destinație a corpului satului asigurând totodată necesarul de terenuri pentru o activitate sau alta împiedicând situațiile de apariție a vecinătăților care se deranjează, de ex. unități de producere în zona locativă.

Dimensiunea social-culturală se manifestă prin dezvoltarea rețelei obiectivelor publice, culturale și deservire. Am menționat deja importanța acordată formării centrelor publice, acestea trebuie să asigure în totalitate necesitățile multilaterale ale populației. Organizarea centrelor publice prevede, pe lângă clădirile administrative, construcția/reconstrucția instituțiilor școlare și preșcolare; obiective de deservire și de alimentație publică; zone de agrement; sport și odihnă etc., toate acestea cu amenajarea spațiilor verzi transformau satul într-un spațiu pe deplin autonom în ceea ce privește desfășurarea vieții culturale și sociale. Obiectivul principal al acestei dimensiuni este acoperirea tuturor categoriilor de vârstă a populației satului. Incluziunea copiilor și tineretului, a bătrânilor în activitățile publice duce la mărirea coeziunii sociale și la creșterea conștiinței civice a populației. Dificultatea și cel mai important impediment în realizarea acestor proiecte consta în faptul că dezvoltarea centrelor publice cu noile obiective este prevăzută din contul construcțiilor locative existente din centrul localităților. Prin urmare, realizarea acestora presupune transformarea totală a structurii centrale a satelor, soluții încă prea radicale pentru satul moldovenesc, conservator prin esența sa.

Dimensiunea tehnico-edilitară a activității urbanistice pune în lumină elementele mai puțin vizibile ale vieții cotidiene în ceea ce ține de asigurarea confortului zilnic, și anume, necesitatea asigurării localităților rurale cu apă potabilă curentă, canalizare, comunicații etc. Iar această dimensiune nu reprezintă un compartiment aparte ci necesită a fi implementat odată cu realizarea soluțiilor de planificare. Pentru asigurarea viabilității zonelor funcționale, pentru menținerea unui centru public mereu activ este necesar un sistem bine-dezvoltat de rețele ingineresti, de la străzi și drumuri la legătură telefonică. Or, este greu să ne imaginăm implementarea unei tezei precum „asigurarea populației cu condiții confortabile de trai, muncă și odihnă” fără asigurarea accesului la apă curentă și canalizare. Activitatea urbanistică acordă prioritate acestei dimensiuni a dezvoltării satelor, se identifică sursele de alimentare cu apă, se stabilește rețeaua de conducte magistrale de alimentare cu apă și canalizare,

necesitatea stațiilor de pompare, localizarea stațiilor de epurare. Din punct de vedere urbanistic apare necesitatea abordării „la pachet” a problemelor alimentare cu apă și canalizare, pentru a reduce sau a evita efectele dezastruoase pentru starea mediului înconjurător, în cazul lipsei rețelei de canalizare în timp ce populația are acces la apă curentă.

Acestea sunt doar unele aspecte ale activității urbanistice în raport cu localitățile rurale, desigur subtilități sunt mai multe iar elementele care își lasă amprenta la dezvoltarea satului sunt uneori ascunse și acționează indirect. De aceea, ideea și tema acestui articol a avut drept scop de a trata perspectivele satului moldovenesc anume din perspectiva activității urbanistice care oferă o viziune globală asupra direcțiilor prioritare de dezvoltare și acționează cu o anumită doză de previziune scopul fiind de a elimina posibilele impedimente înainte a acestea să devină probleme persistente. Perspectiva satului moldovenesc depinde de mai mulți factori, investiții, piețe de desfacere, rețele de comunicații, dezvoltarea economică și politică a țării, demografia etc., însă după cum am menționat anterior, acesta ascunde un potențial imens care trebuie valorificat, iar activitatea de urbanism își are contribuțiile sale în realizarea în realizarea acestui scop. Iar obiectul de studiu, adică satul moldovenesc, l-am ales datorită importanței care îl are pentru prosperitatea țării, fiind treapta de jos a verticalei administrativ-teritoriale acesta este temelia pe care se construiește statul RM.

Bibliografie:

1. *Legea „Privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova”* Nr. 764-XV din 27.12.2001, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 16/53 din 29.01.2002.
2. A se vedea: <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=5596>.
3. *Legea „Privind principiile urbanismului si amenajării teritoriului”* Nr. 835 din 17.05.96. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 1-2/2 din 02.01.1997.
4. *Постановление ЦК КПСС, СОВМИНА СССР от 31.07.1957 № 931 «О развитии жилищного строительства в СССР»*. <http://pravo.levonevsky.org/baza/soviet/sss5263.htm>.
5. Moraru, A. *Istoria Românilor. Basarabia și Transnistria 1812-1993*. Chișinău: AIVA, 1995, p. 391.